

«Тасдиқ менамоям»

Ректори Донишгоҳи байналмилалӣ
сайёҳӣ ва соҳибқори Тоҷикистон

доктори илмҳои иқтисодӣ, дотсент

Асрорзода У.С.

« 11 » с.2024

муассисаи пешбар ба диссертатсияи Исматов Абдулҳафиз
Фазлидинович дар мавзӯи “Такмилдиҳии маъмурикунонии андоз дар
шароити рақамикунонии иқтисодиёт” барои дарёфти дараҷаи илмӣ
номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07 – Молия, муомилоти
пулӣ ва қарз

**Мутобиқати муҳтавои диссертатсия ба ихтисос ё соҳаи илм, ки аз
рӯи он диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст.**

Диссертатсияи Исматов Абдулҳафиз Фазлидинович ба бандҳои зерини
Шиносномаи номгӯи ихтисосҳои Комиссияи олии аттестатсионӣ назди
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади
илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07 – Молия, муомилоти пулӣ ва
қарз мутобиқат мекунад: 1.1. Равандҳои методологӣ сохтори ташаккули
системаи молиявӣ; 1.3. Назария ва методологияи таъсири системаи молиявӣ
дар рушди иқтисодиёт; 2.4. Пешгӯӣ ва банақшагирии буҷетӣ андозӣ дар
иқтисоди бозорӣ; 2.5. Танзими андоз дар бахшҳои иқтисодиёт; 2.6. Назарияи
танзими системаи буҷетӣ андозӣ; 2.9. Асосҳои назариявӣ, афзалиятҳои
сиёсати андозӣ ва самтҳои асосии ислоҳоти системаи андозӣ; 2.16. Сиёсати
буҷетӣ андозии давлат дар иқтисоди бозорӣ; 2.20. Дигаргунсозии системаи
буҷетӣ андозӣ дар давраҳои гуногуни рушди иқтисодиёт: афзорҳо ва
амсилаҳои мувофиқсозӣ; 3.14. Назария, методология ва методҳои заминавии
андозбандии субъектҳои хоҷагидор; 3.30. Баҳисобгирии андоз ҳамчун унсур
андозбандӣ.

Муҳимияти мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ.

Дар шароити рушди муносибатҳои иқтисодӣ гузаронидани ислоҳот ва содда намудани раванди маъмурикунонии андоз яке аз вазифаҳои муҳими мақомоти андоз баҳри ҷамъоварӣ ва самаранокии иҷрои қонунгузори андоз ба ҳисоб рафта, бе истифодаи технологияи муосири иттилоотӣ ноил гардидан ба вазифаҳо ва ҳадафҳои рушди маъмурикунонии андоз ғайри имкон мебошад. Рушди маъмурикунонии андоз, яке аз омилҳои беҳтар гардидани сифати муносибатҳои андози дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ноил гардидан ба ҳадафи рақамикунонии иқтисодиёти милли бисёр аҳамиятнок мебошад.

Мавзуи интихобгардида вобаста ба аҳамият ва ҳадафҳои стратегии рушди иқтисодиёти давлат хело муҳим арзёбӣ гардида, барои мукамалсозии маъмурикунонии андоз ва дастрасии он ба андозсупорандагон ҳамчун омилҳои муҳими раванди таҳкими иқтисодӣ ва истеҳсолии кишвар таъсиррасонанда ба ҳисоб рафта, раванди гузариш ба рақамикунонии расмиёти андоз ва дар ин замина аз байн бурдани робитаи мустақими шахсӣ миёни андозсупоранда ва андозситонро таъмин менамояд.

Ташкили раванди маъмурикунонии андоз бо дарназардошти қабул ва амалӣ намудани стратегияҳо, концепсияҳо, барномаҳои миёнамуҳлати давлати рушди маъмурикунонии андоз ва таъмини нақша чорабиниҳо дар тамоми сатҳҳои фаъолияти мақомоти андоз амалӣ карда мешавад. Раванди такмили низоми маъмурикунонии андоз дар асоси қоидаҳои муайян пешбинӣ мегардад, ки механизми ташкили он мувофиқ ба занҷираҳои мушаххаси мантиқӣ коркард гардида, он аз ҷиҳати институтсионалӣ раванди асоснокшуда мебошад, ки тадбирҳои мувофиқагардидаро дар самти банақшагирии андоз, танзимкунии андоз ва назорати риояи қонунгузори андоз дар бар мегирад.

Рушди муътадили маъмурикунонии андоз ҳамеша ислоҳоти заруриро ба миён меорад, зеро ислоҳотҳои татбиқшаванда шаҳодат медиҳанд, ки баланд гардидани самаранокии маъмурикунонии андоз аз такмили барномавии системаи маъмурикунонии андоз вобаста мебошад, то тамоми

шудани имконоти истифодаи усулҳои экстенсивии рушд, зарурати гузариш ба усулҳои нави интенсивӣ, аз ҷумла усулҳои инноватсионии рушдро ба таъмин менамояд.

Дар охир, мавзуи мазкур вобаста ба мубрамият ва таҳқиқоти ҷорӣ олимони ватанӣ дар самти такмили маъмурикунонии андоз саҳеҳ буда, нисбати дигар таҳқиқотҳо фарқ мекунад, ки дар он бештар ҷабҳаҳои назариявӣ ва амалӣ аз нигоҳи таҳқиқоти илмӣ иқтисодчиёни классики муосир ва олимони тоҷик мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст.

Натиҷаҳои мушаххаси илмӣ доғталаб ба дараҷаи илмӣ пеш аз ҳама, аз навғониҳои илмӣ бармеоянд. Навғонии илмӣ таҳқиқот аз асосноккунии таҳқиқи назариявӣ институтсионалии рушди маъмурикунонии андоз, раванди ташаккули механизми маъмурикунонии андоз дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт ва дар ин замина таъмини шаффофияти воридоти андозҳо ба буҷети давлат иборат мебошад. Аз он ҷумла:

1. Дар асоси омӯзиши назарияҳои муҳталифи олимони соҳаи иқтисод назарияи асоснокнамудаи ҳуди маллиф оид ба мафҳуми «маъмурикунонии андоз», пешниҳод гардидааст. Ҳангоми таҳқиқи асосҳои институтсионалии рушди маъмурикунонии андоз муайян гардид, ки таъмини шаффофияти ҷараёни андоз вобаста ба ташкил ва такмили сохтори мақомоти андоз, такмили низоми қонунгузорӣ дар соҳаи андоз ва танзими давлатии сохтори институтсионалии андоз иборат мебошад.

2. Дар асоси таҳқиқи методии маъмурикунонии андоз, механизми мукаммали андоз дар шароити гузариш ба иқтисоди рақамӣ арзёбӣ гардид, ки тарзу усулҳои ташкили раванди банақшагирӣ, танзимнамӣ ва назорати андозро дар бар мегирад.

3. Дар асоси таҷрибаи хориҷӣ маълум гардид, ки раванди омӯзиш ва амалишавии механизмҳои маъмурикунонии андоз вобаста ба хусусияти андозбандӣ ва саҳми ҳуди давлат ҳангоми риояи моделҳои пешқадами низоми андози давлатҳои хориҷӣ басо муҳим аст. Механизмҳои навоаронае,

ки дар кишварҳои хориҷӣ истифода мешаванд, метавонанд дар низоми андози давлати мо татбиқ шаванд. Чунин технологияҳои пешрафта, аз қабили blockchain, зехни сунъӣ, Интернетӣ босуръат, ҳисоббарориҳои квантӣ, big- data ва ғайра дохил мешаванд.

4. Ҳолати муосири рушди маъмурикунонии андоз дар шароити рақамикунонии иқтисодӣ таҳлил қарор гирифт, ки зимни он тасдиқи маълумотҳо оиди баланд бардоштани самаранокии фаъолияти мақомоти андоз, беҳтар намудани сатҳ ва сифати хизматрасонӣ ба андозсупорандагон ҳангоми иҷрои уҳдадорӣҳои андозӣ, назорати истифодаи имтиёзҳои андозӣ ва дигар самтҳои афзалиятдоштаи рушди маъмурикунонии андоз муайян гардид.

5. Арзёбии мушкилотҳо ва раванди вусъатдиҳии маъмурикунонии андоз дар шароити рақамикунонии иқтисодӣ дар диссертатсия таҷдиди назар гардида, оид ба сифати хизматрасониҳо ва раванди истифодаи технологияҳои рақамӣ, ки барои расидан ба ҳалли вазифаҳо ва мақсадҳои рушди маъмурикунонии андоз дар шароити рақамикунонии иқтисодӣ нигаронкунанда аст, таҳлил қарор гирифта шуд.

6. Дар шароити рақамикунонии иқтисодӣ бо истифода аз моделҳои иқтисодӣ-риёзӣ, моделҳои коррелятсионӣ ва регрессионӣ, таъминоти риёзӣ ва барномавии пешгуикунии омории воридоти маблағҳои андоз, ки натиҷаҳои муҳимтарини нишондиҳандаҳои босамари маъмурикунонии андоз, аз ҷумла ҳолати истифодаи технологияҳои рақамӣ, пешниҳоди хизматрасониҳои электронӣ, таъмини ҳамгирии иттилоотӣ, роҳандозӣ намудани тартиби истифодаи меъёрҳои андоз, ҳавасмандгардонии фаъолияти соҳибкорӣ ва дар ин замина рушди низоми андози мамлакат бо мақсади таъмини шаффофияти воридоти андозҳо ба буҷети давлат, ки раванди тақмили маъмурикунонии андозро таъмин менамояд, муайян гардидааст.

**Саҳми илмии довталаб дар ҳалли масъалаи илмӣ ё коркарди
проблемаи илмӣ бо арзёбии аҳамияти он**

Дар таҳқиқот саҳми шахсии муаллиф аз коркарди тавсияҳои назариявӣ ва амалӣ оид ба такмилдиҳии маъмурикунонии андоз бо назардошти хусусиятҳои соҳа иборат буда, дар асоси омӯзиш ва таҳлили пайдарҳамии мантиқии диссертатсия аз ҷумла таърифи муаллифӣ «маъмурикунонии андоз», шаклҳои идоракунии механизми маъмурикунонии андоз, таҳияи маделҳои рушди маъмурикунонии андоз дар асоси арзёбии таҷрибаҳои хориҷӣ, тартиби инъикоси амалиётҳо оид ба ҳалли мушкилотҳо дар соҳаи андоз, модели вобастагии нишондиҳандаҳои омилӣ, баҳогузориҳои нишондиҳандаҳо ва тавсияю пешниҳодҳои оид ба беҳтар намудани низоми маъмурикунонии андоз кор карда баромада шудааст.

Натиҷаҳои мушаххаси илмӣ (бо нишон додани навлгонӣ, аҳамияти илмӣ ва амалии онҳо), ки барои он ба довталаб додани дараҷаи илмии дархостшаванда мумкин аст.

Диссертатсияи мазкур аз муқаддима, се боб, хулоса, рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат аст. Матни асосии диссертатсия дар 189 саҳифаи матни ҷопии компютерӣ навишта шуда, шомили 19 ҷадвал ва 10 расм мебошад.

Дар муқаддима мубрамияти мавзӯ, дараҷаи таҳқиқи илмӣ, асоснок кардани объект, мақсад, вазифа ва фарзияҳои таҳқиқот муайян гардида, таҳқиқи назариявӣ, институтсионалӣ, методологӣ ва навлгонӣҳои илмӣ ҷиҳати такмил ёфтани маъмурикунонии андоз дар шароити рақамикунонии иқтисодӣ нишон дода шудааст. (с. 4-14).

Боби аввали диссертатсия «**Асосҳои назариявӣ ва институтсионалии маъмурикунонии андоз**» номгузорӣ гардидааст, ки дар он муаллиф ҷиҳати таҳқиқи назарияи рушди маъмурикунонии андоз ба омӯзишу масъалаҳои рушди низоми андоз таъя намуда, раванди такмили низоми андозро дар асоси омӯзиши назарияҳои олимони тоҷик Н.Тӯсӣ, С.Айнӣ, Б. Ғафуров асоснок намудааст (саҳ. 15).

Қайд намудан бо маврид аст, ки гузаштан ба низоми муносибатҳои бозорӣ, зарурияти такмилдиҳии низоми муносибатҳои андозиро ба миён меорад, зеро дар таҳқиқоти илмӣ нисбат равандҳои такмили низоми андоз ва фаҳмиш дар бораи мафҳуми маъмурикунонии андоз назарияҳои зиёди олимони мавриди таҳқиқ қарор гирифта шудааст. Шарҳи мухтасар ва ҳамаҷонибаи маъмурикунонии андоз дар шароити гузаштан ба низоми муносибатҳои бозорӣ дар таҳқиқоти илмӣ пурра инъикос ёфтааст. Ҳамчунин қайд намудан ба маврид аст, маъмурикунонии андоз дар фаъолияти ҳамаҷузъии мақомоти андоз нақш ва аҳаммияти худро пайдо намудааст, ки дар қариб иҷрогардида, муаллиф андешаи худро баён намудааст (саҳ. 17 - 30).

Яке аз самтҳои асосии қариб таҳқиқотӣ, ин нишон додани самтҳои асосии мукамалсозии низоми маъмурикунонии андоз дар шароити рақамикунонӣ мебошад, ки муаллиф доир ба беҳтар намудани хизматрасониҳои мақомоти андоз бо андозсупорандагон яке аз самтҳои асосии рушди иҷтимоӣ ва иқтисодии кишвар мебошад, қариб худро анҷом додааст (саҳ. 33).

Дар таҳқиқоти илмӣ муаллиф ба ҷанбаҳои институтсионалии маъмурикунонии андоз таваҷҷуҳ зоҳир намуда, қайд намудааст, ки ҷанбаҳои институтсионалии маъмурикунонии андоз тамоми паҳлуҳои рушди низоми андози мамлакатро дар бар мегирад, ки он дар вазъияти ниҳоят душвор ба вучуд омада, бо қабул намудани як қатор санадҳои меъриӣ ҳуқуқӣ ва гузаронидани ислоҳотҳо ҷиҳати ба низом даровардани фаъолияти мақомоти андоз ва таъмини чараёнҳои андозбандӣ шароит фароҳам оварда шуд (саҳ. 35).

Қайд қардан ба маврид аст, ки 10 солаи аввали соҳибистиклолии давлат барои расидан ба ҳадафҳои дар назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон гузошташуда, танҳо азнавсозӣ ва мутобиқсозии самтҳои институтсионалии идоракунии давлат ба ҳисоб мерафт. Зимни таҳқиқоти мазкур мушоҳида гардид, ки яке аз ин самтҳо азнавсозии системаи мустақили андоз дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб мерафт. Муваффақияти фаъолияти мақомоти

андоз натавҷо дар ташкили сохтори мустақил, балки ба тайёр кардани мутахассисон, азнавомӯзии кормандони соҳа, омӯхтани таҷрибаи хориҷии андозситонӣ, такмили низоми қонунгузорию андоз ва дар ин замина беҳтар намудани шароити ҳамкориҳои мақомоти андоз бо андозсупорандагон мебошад (саҳ. 40).

Гузариш ба иқтисоди рақамиро муаллиф ҳамчун тадбири саривақтӣ ва муҳим меҳисобад, зеро дар ҳоли ҳозир тавассути ба роҳ мондани хизматрасониҳои электронӣ, ҳамгириҳои иттилоотӣ, мубодилаи иттилоотҳо ва ғайра имкониятҳои зиёд барои рушди минбаъдаи маъмурикунонии андоз ба вуҷуд меояд. Бо мақсади ба низом даровандани раванди ташаккули маъмурикунонии андоз мақомоти андоз дар доираи имкониятҳои худ, чиҳати расидан ба таъмини шаффофияти воридотҳои андозӣ дар заминаи ҳамкориҳои хориҷӣ ва истифодаи таҷрибаи андозбандии кишварҳои хориҷӣ саҳми худро зиёд намояд (саҳ. 58).

Вобаста ба ҳолати муосири истифодаи таҷрибаи хориҷии маъмурикунонии андоз дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт дар таҳқиқоти илмӣ муаллиф қайд намудааст, ки дар бисёре аз ин кишварҳои минтақаи Аврупо ва Осиё иқтидорҳои давлат камтар ба назар мерасанд. Махсусан, баланд бардоштани самаранокии фаъолияти давлат ва ба даст овардани эътимоди шаҳрвандон аз вазифаи аввалиндараҷа дар назди ҳукуматҳои мамлакатҳои минтақа ба ҳисоб меравад (саҳ. 65).

Дар маҷмуъ, зимни таҳлилҳо ва таҷрибаҳои низоми маъмурикунонии андози кишварҳои хориҷӣ хулосаи муаллиф ин аст, ки раванди тадбирҳо ва такмили маъмурикунонии андоз аз истифодаи таҷрибаҳои андозбандии кишварҳои пешрафта вобаста буда, дар он саҳми худ давлат чиҳати риояи моделҳои пешқадами татбиқи андозбандӣ басо муҳим аст (саҳ. 74).

Боби дуюми диссертатсия, ки «**Ҳолати муосири маъмурикунонии андоз дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт**» номгузорӣ гардидааст, муаллиф вобаста ба раванди ташаккулёбии механизми маъмурикунонии андоз қайд менамояд, ки раванди ташкили механизми маъмурикунонии андоз

бо андешидани чораҳои маъмурӣ ҷиҳати иҷро намудани уҳдадориҳои андоз воситаи муҳим ба ҳисоб рафта, асоснокнамоии самтҳои фаъолияти мақомоти андоз, иҷрои вазифаҳои мақомоти андоз, ошкор намудани шаффофияти назорат, мустаҳкам намудани интизоми андозбандӣ ҳангоми иҷрои вазифаҳои хизматӣ ва танзимнамоии муносибатҳои андозбандиро дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт мебошад (саҳ. 76).

Муаллиф тавассути таҳлили усулҳои идоракунии андоз дар шароити муосир вобаста ба: масъалагузорӣ, вазифагузорӣ ва принципҳои ташкили чараҳои идоракунии андоз, ки боиси беҳтар гардидани рушди маъмурикунонии андоз мегардад, диққати махсус додааст (саҳ. 92).

Вобаста ба таҳлили ҳолати муосири хизматрасониҳои электронӣ дар раванди маъмурикунонии андоз муаллиф назари худро бештар ба таҳқиқи нишондиҳандаҳои шумораи бақайдгирии андозсупорандагон дар мақомоти андоз, шумораи истифодабарандагон хизматрасониҳои электронӣ, шумораи хизматрасониҳои электронии мақомоти андоз, мурочиатҳои андозсупорандагон ва таҳлили раванди воридоти андоз ба буҷети давлатӣ равона намудааст (саҳ. 97-104).

Дар зерпараграфи сеюми боби дуюм муаллиф вобаста ба афзалиятҳои рушди маъмурикунонии андоз дар таъмини ҳиссаи даромадҳои андозии буҷети давлатӣ ҳаминро қайд менамояд, ки амалӣ намудани самтҳои афзалиятдоштаи маъмурикунонии андоз таҷрибаи зиёди қори мақомоти андозро дар ҳамаи самтҳои фаъолияти мақомот дар бар мегирад (саҳ. 109).

Инчунин, дар таҳқиқоти мавзӯи мазкур муаллиф тамоми самтҳои афзалиятдоштаи рушди маъмурикунонии андозро барои солҳои 2020-2025 ҳангоми гузариш ба иқтисоди рақамӣ арзёбӣ намуда, хусусиятҳои тавсифшавандаи як қатор мафҳумҳоро вобаста ба таъмини вазифаҳо ва мақсадҳои гузошташуда дар самти рушди маъмурикунонии андоз муайян намудааст (саҳ. 110-123).

Дар ҷамъбасти боби дуюм муаллиф хулоса намудааст, ки тамоми самтҳои афзалиятдоштаи рушди маъмурикунонии андоз ба азхуднамоии

тартиби истифодаи хизматрасониҳои электронӣ равона гардида, тавассути гузаронидани корҳои фаҳмондадиҳию тавзеҳотӣ эътимоднокии андозсупорандагонро вобаста ба масъалаҳои бақайдгирӣ ва ҳавасмандгардонии андоз меафзояд (саҳ. 125).

Дар баррасии боби сеюми диссертатсия «**Дурнамо ва самтҳои асосии такмилдиҳии маъмурикунонии андоз дар Ҷумҳурии Тоҷикистон**» қайд гардидааст, ки мушкилотҳо ва афзалиятҳо ҳамеша дар раванди андозбандӣ мавҷуданд. Барои муайян гардидани мушкилотҳои андоз мақомоти андоз ҳамеша дар заминаи дуруст ба роҳ мондани робитаҳо бо андозсупорандагон ва дастрасӣ оид ба таҷрибаи истифодаи технологияҳои рақамӣ роҳи ҳалро меандешанд (саҳ. 126).

Зухуроти рақамикунониро муаллиф дар мавҷуд будани Интернет ҳамчун воситаи босуръат рушдбанда дар бозори ТИК ва расонидани хизматрасониҳо бо ёрии он арзёбӣ менамояд, аммо дар зухуроти рушди рақамикунонӣ мушкилоти асосиро дар истифодаи Интернет дар самти рушди фаъолияти хизматрасониҳои андоз аз суръати рушди Интернет оид ба набудани шароитҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва дар сари вақт дастрасӣ нагардидани технологияҳои пешрафта маънидод менамояд (саҳ. 126-127).

Амалӣ гардидани низоми рақамӣ шароитҳои нави хизматрасониҳоро дар низоми маъмурикунонии андоз ба миён меоварад. Вобаста ба масъалаҳои такмилдиҳии низоми маъмурикунонии андоз зарурияти ташкил ва ҷорӣ гардидани хизматрасониҳои электронӣ ва нақши он тайи солҳои охир муаллиф қайд менамояд, ки яке вазифаҳои ҳалталаб таҳия ва мушаххас намудани механизми андозбандии маҳсулот ва амалиётҳои нав дар иқтисоди рақамӣ мебошанд. Мушкилоти объективонаи андозбандии субъектҳои иқтисоди рақамӣ мавҷуданд, ки то ҳол дар ягон давлати дунё ҳалли худро наёфтаанд. Инчунин таҳқиқоти муаллиф дар асоси назария ва таҷрибаи истифодаи технологияи рақамӣ буда қайд намудааст, ки дар шароити гузариш ба иқтисоди рақамӣ ҳалли мушкилотҳоро аз сарчашмаҳои ба вуҷуд омадаи мушкилотҳо ҷутуҷӯ намудан мумкин аст (саҳ. 129).

Ҳамзамон, муаллиф дар доираи таҳлилҳои гузаронидашуда, қайд намудааст, ки мушкилотҳои байни андозсупорандагону мақомоти андоз ба миён омада бояд тавассути амалӣ намудани машваратгоҳҳои андозӣ бо ҷалби мутахассисони соҳа аз рӯйи речаи мустақими онлайн ба роҳ монда шавад, чунки дар ин саҳми ҳар як шахрванд ва андозсупоранда муҳим мебошад (саҳ. 136).

Такмилдиҳии раванди маъмурикунонии андоз дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт, зимни таҳқиқоти муаллиф арзёбӣ гардида, ҳамчун амалигардонии чораҳои мушаххас вобаста ба таъмини риояи қонунгузори андоз, ки омили таъмини шаффофияти воридоти андозҳо ба буҷети давлатӣ мебошад, бо мақсади дар сатҳи замонавӣ ба роҳ мондани хизматрасониҳо ба андозсупорандагон ва содаю осон намудани иҷрои уҳдадориҳои андоз ҳангоми гузариш ба иқтисоди рақамӣ мебошад (саҳ. 144).

Зимни таҳлилҳои гузаронидаи муаллиф ҳаминро қайд намудан ба маврид аст, ки дар раванди такмилдиҳии маъмурикунонии андоз самтҳои беҳтарнамоии маъмурикунонии андоз муайян гардидааст, ки ҳолатҳои зудтағйирёбандаи маъмурикунонии андоз ва коркарди механизмҳои нави такмили маъмурикунонии андозро дар бар мегардад. Муайян гардидани сабабҳои зудтағйирёбии муносибатҳои андоз ба ислоҳоти қонунгузори андоз ва зиёдшавии хизматрасониҳои электронии андоз мусоидат менамояд, ки раванди содагардонии расмиёти маъмуриро таъмин менамояд (саҳ. 148-149).

Ҳар як марҳилаи раванди гузариш ба иқтисоди рақамӣ зарурияти объективиро пайдо менамояд, ки дар таҳқиқоти мазкур вобаста ба раванди вусъатдиҳии ҳисоббаробаркуниҳои ғайринақдӣ ва системаи ҳамгироии иттилоотӣ нишондиҳандаҳо ба таври саҳеҳ оварда шудааст (саҳ. 150-153).

Дар таҳқиқоти мазкур муаллиф чихати дурнамои рушди маъмурикунонии андоз ҳангоми гузаштан ба шароити нави муносибатҳои бозорӣ аз он далолат медиҳад, ки дар ислоҳоти низоми қонунгузори андоз

адолатро зиёд намуда, риояи принципҳои қонунгузориро ҳатмӣ шуморида шавад (саҳ. 157).

Инчунин муаллиф ҳангоми натиҷагирии нишондиҳандаҳои омили ба воридоти андоз таъсиррасонанда, фарзияи худро бо истифода аз матритсаи коэффитсиентҳои коррелятсияи ҷуфт, мавҷудияти алоқамандии байни нишондиҳандаҳои омилӣ ва натиҷавиро ошкор намуд (саҳ. 161).

Дар хулоса ва пешниҳодҳои натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ, инчунин тавсияҳое, ки аҳамияти назариявӣ ва амалӣ доранд, пешниҳод гардидаанд.

Дарачаи саҳеҳии натиҷаҳои таҳқиқотро истифодаи усулҳои махсуси рафти иҷрои диссертатсия, сатҳи эътимоднокии маълумотҳо, кифоягии ҳаҷми маълумотҳои таҳқиқгардида, коркарди омории натиҷаҳои таҳқиқот, маърузаҳои дар конференсияҳои илмию амалӣ пешниҳодгардида тасдиқ менамояд.

Дар хулоса ва тавсияҳои додашуда ҷиҳати татбиқи натиҷаҳои қори диссертатсионӣ ва таҳлили натиҷаҳои илмӣ, ҷанбаҳои назариявию таҷрибавӣ бароварда шудааст, ки аз сатҳи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот дарак медиҳад.

Асоснокӣ ва эътимоднокиин хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда. Диссертатсияи мазур дар маҷмуъ, аз рӯйи сохтор, мазмун ва мантиқи пешниҳоди худ ба ҳадафҳо ва вазифаҳои гузошташудаи таҳқиқот мувофиқат мекунад.

Дар рисола раванди такмилдиҳии маъмурикунонии андоз, шаффофияти таъмин гардидани воридоти андозҳо ва дигар пардохтҳои ҳатмӣ ба бучети давлат дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт қомилан мантиқӣ баррасӣ карда шудааст. Муаллиф таҳлили ҷанбаҳои назариявӣ ва методологии онро бо шакли гузориши илмӣ баррасӣ намуда, оид ба низоми муносибатҳои андозбандӣ ва рушди маъмурикунонии андоз дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт тақлифҳои асоснок ба миён гузоштааст.

Бо арзёбӣ гардидани дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои бадастомада, бояд қайд кард, ки дар раванди иҷрои рисолаи илмӣ миқдори зиёди маводҳои илмӣ олимони ватанию хориҷӣ, санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, маълумоти расмӣ ҳисоботҳои Кумитаи андозӣ назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, маълумоти расмӣ иҷроии бучети давлатӣ дар Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Агентии омили назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва хисоботҳои дигар мақомотҳои сохтори давлатӣ истифода гардидааст.

Аҳамияти илмӣ таҳқиқот. Натиҷаҳои таҳқиқот ҳангоми асосноккунии ҷанбаҳои назариявӣ ва методии такмили маъмурикунонии андоз дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт ифода меёбад. Пешниҳод ва тавсияҳои дар диссертатсия коркардшударо ба сифати воситаи муҳими татбиқшавандаи сиёсати андозӣ ҷиҳати боз ҳам такмил додани низоми маъмурикунонии андоз Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода бурдан мумкин аст. Пешниҳодҳои мушаххаси муаллифро барои беҳтар намудани сифати хизматрасониҳои андозӣ ва таъмини шаффофияти воридоти андоз истифода бурдан мумкин аст.

Аҳамияти амалии таҳқиқот дар он ифода мегардад, ки натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ метавонанд барои осон намудани системаи ҳамкориҳои иттилоотӣ бо дарназдошти фароҳам овардани шароити босифати хизматрасониҳои электронӣ, ки имконияти самаранокии нишондиҳандаҳои маъмурикунонии андозро дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт зиёд мекунад, мусоидат намояд. Тавсияҳои таҳияшударо метавонанд дар тамоми сатҳҳои фаъолияти мақомоти андоз истифода бурда шаванд. Муқаррароти назариявӣ ва тавсияҳои амалии таҳқиқот дар раванди таълимии зинаи бакалавриат ва магистратура истифода мешаванд.

Аҳамияти иқтисодӣ таҳқиқот аз он иборат мебошад, ки натиҷаҳои диссертатсия метавонанд ба рушди механизми таъминоти фаъолияти мақомоти андоз бо роҳи воситаҳои таъмини корҳои ташкилӣ ҷиҳати шароит фароҳам овардани баҳисобгирии ҷараёнҳои андозӣ, баҳисобгирии андозсупорандагон, таъмини саривақтӣ ва тезонидани суръати воридоти

андозҳо ба бучети давлатӣ, зиёд гардидани ҳамкорихоӣ фосилавии андозсупорандагон байни мақомоти андоз ва мақомотҳои дигар мусоидат намуда, инчунин раванди соддагардонии рамиёти қонунгузориро дар шароити гузариш ба иқтисоди рақамӣ таъмин менамояд.

Аҳамияти иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия дар он аст, ки мукамал гардидани механизми андозситонӣ бо тартиби соддагардонии расмиёти қонунгузорӣ ташкил гардида, зиёд гардидани хизматрасониҳои электронӣ ба беҳтар гардидани усулҳои пардохти андоз, шаффофияти таъмини иҷрои ухдадорихоӣ андоз, таъмини устувории рушди фаъолияти соҳибқорӣ ва кам гардидани сатҳи камбизотӣ таъсир мерасонад.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Асарҳои интишоршудаи муаллиф иқтибосҳои илмӣ ва хулосаву пешниҳодҳои дар диссертатсия ҷой доштаро дар худ инъикос намудаанд. Доир ба мавзӯи таҳқиқот 29 таълифоти илмии муаллиф бо ҳаҷми умумии 15,7 ҷ.ҷ. аз онҳо 5 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳо ва нашрияхое, ки аз ҷониби КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсия шудаанд, ба нашр расидаанд.

Автореферати диссертатсия аз ҷиҳати сохтор ва муҳтавои худ баталаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ мебошад. Дар автореферат муқаррароти асосӣ, муҳтаво, натиҷаҳо ва хулосаҳои таҳқиқот инъикос гардидаанд. Мазмуну муҳтавои автореферат ба муқаррароти асосии диссертатсия мувофиқ мекунад.

Мутобиқати тахассуси илмии довталаб ба дараҷаи илмӣ.

Мазмун ва муҳтавои диссертатсияи тақризшаванда аз он гувоҳӣ медиҳад, ки Исматов Абдулҳафиз Фазлидинович ҳамчун мутахассис дар соҳаи молия ташаккул ёфта, метавонад мустақилона барои ҳалли масъалаҳои асосии назариявӣ амалии ин соҳа қодир бошад. Мавзӯи таҳқиқоти рисола, сохтори он ва мундариҷаи қорҳои иҷрошуда ба талаботе, ки барои тартиби додани дараҷаи илмӣ (Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267) мутобиқат мекунад. Натиҷаҳои илмии муаллифи рисола ба тахассуси

илмий доктрина барои гирифтани дараҷаи илмӣ ва талабот ба чунин намудҳои кор мувофиқат мекунанд. Ҳангоми тавсифи доктрина ҳамчун мутахассиси соҳа ба ҳайси корманди илмӣ, фидокорӣ, сифатҳои шоиста, масъулиятшиносӣ, қобилияти дар сатҳи баланд ташкил кардани корҳои илмӣ-тадқиқотӣ, қабули қарорҳои мустакил ва муайян кардани роҳҳои расидан ба ҳадафу вазифаҳои ба миён гузошташуда бояд таъкид карда шавад.

Эроҳҳо ва баъзе тавсияҳо ба диссертатсия:

1. Дар зербоби 1.1 муаллиф таҳқиқи назарияи рушди маъмурикунонии андозро мавриди омӯзиш қарор дода, доир ба мафҳуми маъмурикунонии андоз назарияҳои пешниҳодгардидаро ба хубӣ тавсиф намудааст. Агар хуб мешуд, назарияи муаллифи оид ба мафҳуми маъмурикунонии андоз дар шакли қадвали алоҳида оварда шавад, чунки барои муқоисакунӣ беҳтар мешавад.
2. Зербоби 1.2 ҷанбаҳои институтсионалии маъмурикунонии андоз мавриди таҳқиқи ҷузъӣ қарор дода шудааст. Таҳлили ҷузъии қорҳои иҷрошударо дар самти тақмили низоми маъмурикунонии андоз дар сатҳи зарурӣ натиҷагирӣ намудааст, агар хуб мешуд қорҳои иҷрогардари вобаста ба самтҳои татбиқгардидаи Барномаҳои рушди маъмурикунонии андоз алоҳида нишон меод.
3. Зербоби 1.3 аз ҳолати муосири истифодаи таҷрибаи хориҷии маъмурикунонии андоз дар шароити рақамикунонии иқтисодӣ мушоҳида гардид, ки рақамикунонӣ дар таъмини шаффофияти воридоти андоз ва шаклу усулҳои назорати андоз нақши асосӣ дорад. Беҳтар мешуд, шумо дар асоси мадели рақамикунонии андоз бо истифода аз таҷрибаи кишварҳои хориҷӣ мадели ба кишвари мо хос бударо нишон меод.
4. Дар расми 2.1.1 раванди ташкили механизми маъмурикунонии андоз инъикос кардашудааст, дар ин ҷо хуб мешуд барои пурра инъикос гардидани механизм усулҳои методӣ ҳангоми банақшагирӣ, танзимкунӣ ва назорат нишон дода мешуд, барои баланд гардидани сифати қор.

5. Дар чадвали 2.2.2 мурочиатҳои андозсупорандагон дар соли 2023 инъикос карда шудааст. Барои хубтар натиҷагирӣ гардидани он хуб мешуд, ки нишондиҳандаҳои муқоисашаванда нисбат ба солҳои базавӣ оварда мешуд.
6. Дар расми 3.2.1 самтҳои асосии беҳтарнамоии маъмурикунонии андоз ба таври умумӣ таҳия гардидааст. Агар беҳтар мешуд, барои возеҳтар гардидани самтҳои амалишавандаи маъмурикунонии андоз давраҳои амалишавии онро дар ҳар як самт нишон дода мешуд.
7. Дар асоси омилҳои вобастагардидаи чадвали 3.3.1 тафтиши фарзияи пешниҳодҳо бо истифода аз матритсаи коэффитсиентҳои коррелятсияи чуфт, мавҷудияти алоқамандии байни нишондиҳандаҳои омилӣ ва натиҷавӣ ошкор гардидааст. Барои хубтар арзёбӣ гардидани қор, аз рӯи ҳар як натиҷаҳои ба дастамада, хулосаҳои тавсиявӣ пешниҳод мегардид. Пешниҳодоти тавсиявӣ бояд бо барномаи маъмурикунонии андоз мувофиқа гардад.

Дар маҷмӯъ диссертатсия, таҳқиқоти ҷиддӣ ва анҷомдодашуда ҳисобида мешавад, ки дар он саҳми мустақилияти муаллифро оид ба ҳалли масъалаҳои тақмили маъмурикунонии андоз дар шароити рақамикунонии иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон пайдо намудан мумкин аст.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссия

Диссертатсияи **Исматов Абдулҳафиз Фазлидинович** ҳамчун таҳқиқоти илмӣ ба анҷом расида буда, таркиби сохтори он бо тавсияву асосноккунии методологӣ дар сатҳи баланди илмӣ - назариявӣ навишта шуда, барои гирифтани дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ, омода ва таҳқиқ намудани диссертатсия дар шурои диссертатсионии 6D.KOA-003-и Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ва дигар талаботҳои муқаррарнамудаи “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ” (Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти № 267) ҷавобгӯӣ мебошад. Рисолаи довталаби

дараҷаи илмӣ ба меъёрҳои гирифтани дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ, омодаи намудан ва санҷиши он дар асоси талаботи Шурои диссертатсионӣ ва дигар талаботи Низомномаи Шурои диссертатсионӣ, тартиби додани дараҷаи илмӣ ва тартиби бақайдгирии давлатии рисолаҳои дифоъшуда, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон № 267 аз 30 июни соли 2021 тасдиқ шудааст мутобиқат менамояд.

Диссертатсия вобаста ба талаботи меъри забонӣ бо забони фаҳмо ва истилоҳоти қабулшуда навишта шудааст, ороиши диссертатсия тағйиротро талаб намекунад. Автореферат ва мақолаҳои илмии ба таъб расида, таркиби асосии диссертатсияро дар бар гирифта, натиҷаҳои таҳқиқотро ҳамчун дастоварди нави илмӣ ҳисобидан мумкин аст. Ҷанбаҳои муҳими мундариҷаи рисола дар автореферат пурра инъикос ёфтаанд, ки предмети асосии дифоъ ташкил медиҳад. Талаботи дар ин бобат овардашуда, дар маҷмӯъ қонеъ карда мешавад.

Хулоса

Таҳқиқоти диссертатсионии Исмаев Абдулҳафиз Фазлидинович дар мавзӯи “Такмилдиҳии маъмурикунонии андоз дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.07 – Молия, муомилоти пулӣ ва қарз пешниҳод гардидааст, қори илмии мукамал ва баанҷомрасида ҳисобида, дар он натиҷаҳои навгонинашавандаи назариявӣ ва амалӣ аз ҷиҳати илмӣ асоснок ба даст оварда шудаанд.

Мубрамаӣ, навгонӣ, асоснокии муқаррароти асосии илмӣ, хулоса ва пешниҳодҳо, инчунин аҳамияти он барои илми иқтисодӣ ва амалияи пешбурди раванди андозбандӣ гувоҳӣ медиҳад, ки таҳқиқоти диссертатсионӣ умуман ба талаботи бандҳои 31, 33, 34, 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 367 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад ва муаллифи он – Исмаев Абдулҳафиз Фазлидинович барои додани дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.07 – Молия, муомилоти пул ва қарз сазовор мебошад.

Дар чаласа 17 - нафар иштирок намуданд. Натиҷаи овоздиҳӣ:
«тарафдор» - 17 нафар, «зид» - нест, «бетараф»-нест.

Тақриз дар чаласаи якҷояи кафедраҳои молия, менечменти молиявӣ ва андозбандии Донишгоҳи байналмилалӣ сайёҳӣ ва соҳибқори Тоҷикистон муҳокима ва тасдиқ карда шудааст. (протоколи №4/А аз 20.11.2024).

Раиси чаласа:

номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсент, мудир
кафедраи молияи Донишгоҳи байналмилалӣ
сайёҳӣ ва соҳибқори Тоҷикистон

Алишоев Х.Х.

Котиби чаласа:

номзади илмҳои иқтисодӣ,
дотсенти кафедраи молияи
Донишгоҳи байналмилалӣ
сайёҳӣ ва соҳибқори Тоҷикистон

Имомзода М.Қ.

Ташхисгар:

номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсент,
мудир кафедраи менечменти молиявӣ ва
андозбандии Донишгоҳи байналмилалӣ
сайёҳӣ ва соҳибқори Тоҷикистон

Хидиралиев Р.З.

Имзоҳои н.и.и., дотсент Алишоев Х.Х.
Имомзода М.Қ. ва Хидиралиев Р.З.-ро
тасдиқ менамоям, сардори раёсати кадрҳо
ва қорҳои махсуси ДБССТ

Чураев Ш.Н.

Суроға:

734055, Ҷумҳурии Тоҷикистон
ш.Душанбе, х.Борбад, 48/5
Тел: 992 (37) 234-88-02
E-mail: info@iutet.tj

Сомона: www.iutet.tj